

ਅ) ਬਿਮਾਰੀਆਂ

ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਹਮਲੇ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ

ਬਚਾਓ ਦੇ ਢੰਗ

1. ਪੱਤਿਆਂ ਵਿਚ ਬਰੀਕ ਮੋਰੀਆਂ ਵਾਲਾ ਰੋਗ : ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਖਿਲਰੇ ਹੋਏ ਦਾਗ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਲਦੇ ਹਨ। ਪੱਤੇ ਵਿੱਚੋਂ ਰੋਗੀ ਹਿੱਸਾ ਟੁੱਟ ਕੇ ਡਿਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਮੋਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

2. ਛਿੱਲ ਦਾ ਸਾੜਾ ਤੇ ਗੂੰਦ ਰੋਗ : ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਤੋਂ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਕੀੜੇ ਅਤੇ ਉੱਲੀ ਵਾਲੇ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਅਤੇ ਠੰਢ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਕਾਰਨ ਵੀ ਗੂੰਦ ਨਿਕਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗੂੰਦ ਤਣੇ, ਮੁੱਢ, ਟਹਿਣੀਆਂ, ਸ਼ਾਖਾਂ, ਖੁੰਘਿਆਂ, ਫੁੱਲ, ਬੰਦ ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਉੱਤੇ ਦੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਮੁੱਢਲੇ ਤਣੇ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਟਹਿਣੀਆਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਛਿੱਲ ਉੱਤੇ ਗੋਲ ਜਾਂ ਲੰਬੂਤਰੇ, ਸੁੰਗੜੇ ਜਿਹੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਖਟਾਸ ਦੀ ਬੋ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਛਾਲੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਗੰਭੀਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਟਹਿਣੀਆਂ ਵਿਚ ਚੀਰ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਗਰਮੀ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਟਹਿਣੀਆਂ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

3. ਭੂਰੀ ਸੜ੍ਹਾਂਦ : ਇਸ ਰੋਗ ਨਾਲ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਮੁਰਝਾ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੁੰਗਰ ਰਹੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਂ ਵਿਚ ਉੱਲੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੱਤੇ ਮੁਰਝਾ ਕੇ ਝੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵੱਡੇ ਟਾਹਣਿਆਂ ਦੀ ਛਿੱਲ ਉਧੜ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤਰੇੜਾਂ ਪੈ ਕੇ ਗੂੰਦ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫੁੱਲ ਉੱਤੇ ਹਲਕੇ ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਦਾਗ ਪੈ ਕੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਖ਼ਤ ਜਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਲਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਪੱਤਝੜ ਦੀ ਰੁੱਤੇ ਜਾਂ ਮਗਰੋਂ ਅੱਖਾਂ ਫੁੱਲਣ ਸਮੇਂ ਬੂਟਿਆਂ ਤੇ ਕੈਪਟਾਨ ਜਾਂ ਜੀਰਮ ਜਾਂ ਥੀਰਮ ਦਵਾਈ ਦਾ 0.2 ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਘੋਲ ਦਾ ਛਿੜਕਾ ਕਰੋ (100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ 200 ਗ੍ਰਾਮ ਦਵਾਈ)

ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਖ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ ਮਸ਼ੋਬਰਾ ਮੱਲੂਮ ਲਗਾਓ। ਇਸ ਮਲੂਮ ਦਾ ਲੇਪ ਸਾਰੀਆਂ ਟਹਿਣੀਆਂ ਤੇ ਹੀ ਕਰ ਦਿਓ।

ਮਸ਼ੋਬਰਾ ਮਲੂਮ

ਪਾਣੀ = 5.5 ਲਿਟਰ

ਲੈਨੋਲਿਨ = 225 ਗ੍ਰਾਮ

ਮਾਰਫੋਲਿਨ = 150 ਗ੍ਰਾਮ

ਸਟਰੈਪਟੋਸਾਈਕਲਿਨ = 25 ਗ੍ਰਾਮ

ਉਪਰ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਲਾ ਕੇ ਮਲੂਮ ਬਣਾ ਲਓ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਵਰਤੋ।

ਓ) ਸੁੱਕੇ ਮੁਰਦਾ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਸਾੜੋ ਅਤੇ ਟੁੱਟ ਕੇ ਡਿੱਗੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਦੱਬ ਦਿਓ। ਰੋਗੀ ਸ਼ਾਖਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਸੁੱਟੋ। ਰੋਗੀ ਛਿੱਲ ਤੇ ਪੱਤੇ ਉਤਾਰ ਕੇ ਸਾੜ ਦਿਓ।

ਅ) ਤੋੜ-ਤੁੜਾਈ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਜਖ਼ਮ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿਓ। ਮੰਡੀਆਂ ਲਈ ਚੰਗੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਫੁੱਲ ਚੁਣੋ।

ੲ) ਫੁੱਲ ਤੋੜਨ ਤੋਂ ਲਗਪਗ 3 ਹਫ਼ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਕੈਪਟਾਨ (100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ 200 ਗ੍ਰਾਮ) ਦਵਾਈ ਦਾ ਛਿੜਕਾ ਕਰੋ। ਜੇ ਰੋਗ ਗੰਭੀਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦਵਾਈ ਫੁੱਲ ਤੋੜਨ ਤੋਂ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਕਫ਼ੇ ਨਾਲ ਛਿੜਕਦੇ ਰਹੋ।

12. ਕੇਲਾ

ਕੇਲੇ ਦਾ ਫੁੱਲ ਸਿਹਤ ਪੱਖੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਟਾਮਿਨ-ਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਦੇ ਰੋਗੀ ਲਈ ਦਵਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਲੋਸਟਰੋਲ ਅਤੇ ਸੋਡੀਅਮ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਠੀਕ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਯੂਰਿਕ ਏਸਿਡ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਾਰਬੋਹਾਈਡਰੇਟਸ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕੇਲਾ ਆਮ, ਤੌਰ ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਉਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਟਿਸੂ ਕਲਚਰ ਵਿਧੀ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਰੈਂਡ-ਨੈਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੂਟੇ ਸਹੀ ਸਮੇਂ ਤੇ ਲਗਾ ਕੇ ਸਰਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੰਗਰ ਲੈ ਲਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕੇਲੇ ਦੀ ਸਫਲ ਕਾਸ਼ਤ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਟਿਸੂ ਕਲਚਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਬੂਟੇ ਗੁੱਛਾ ਨਿਕਲਣ ਅਤੇ ਪੱਕਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਘਟਾ ਕੇ ਝਾੜ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਚੋਣ : ਕੇਲੇ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ 6.5 ਤੋਂ 7.5 ਪੀ ਐਚ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਮੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇ, ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਖਾਰਾਪਣ 8.7 ਪੀ ਐਚ ਤੱਕ ਸਹਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਡੂੰਘੀ, ਚੰਗੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਵਾਲੀ ਮੈਰਾ ਜ਼ਮੀਨ ਜੋ ਕਿ ਜੈਵਿਕ ਪਦਾਰਥ ਭਰਪੂਰ ਹੋਵੇ, ਕੇਲੇ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਢੁਕਵੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੇਲਾ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਡੂੰਘਾਈ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉੱਨਤ ਕਿਸਮ

ਗਰੈਂਡ ਨੈਨ (2008)

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕੇਲੇ ਦੀ ਗਰੈਂਡ ਨੈਨ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਬੂਟਾ 7 ਤੋਂ 8 ਫੁੱਟ ਤੱਕ ਉੱਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਗੁੱਛਾ ਔਸਤਨ 18-20 ਕਿਲੋ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫੁੱਲ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਔਸਤਨ 24 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਅਤੇ ਮੋਟਾਈ 3.5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਤੱਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਵਧੀਆ ਮੁੱਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਬੂਟੇ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਸਮਾਂ : ਟਿਸੂ ਕਲਚਰ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਇੱਕ ਫੁੱਟ ਆਕਾਰ ਦੇ ਬੂਟੇ ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਤੋਂ ਮਾਰਚ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਤੱਕ 6x6 ਫੁੱਟ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਲਗਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਬੂਟੇ

ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 2 ਫੁੱਟ ਚੌੜੇ ਅਤੇ 2 ਫੁੱਟ ਡੂੰਘੇ ਟੋਏ ਪੁੱਟ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਧੀ ਰੂੜੀ, ਅੱਧੀ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਡੀ ਏ ਪੀ ਜਾਂ ਐਨ.ਪੀ.ਕੇ. (12 : 32 : 16) ਮਿਲਾ ਕੇ ਭਰ ਦਿਉ (ਸਾਰਣੀ ਨੰ: 1, 2)।

ਖਾਦਾਂ : ਕੇਲੇ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਕੇਲੇ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਅਤੇ ਪੋਟਾਸ਼ੀਅਮ ਤੱਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ 4-6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੰਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੇ ਵੱਡੇ ਪੱਤੇ ਆਉਣਗੇ, ਓਨਾ ਹੀ ਵੱਡਾ ਗੁੱਛਾ ਆਵੇਗਾ। ਪੋਟਾਸ਼ੀਅਮ ਤੱਤ ਲੁੰਗਰ ਜਲਦੀ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁੜਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ 200 ਗ੍ਰਾਮ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਤੱਤ (ਯੂਰੀਆ 450 ਗ੍ਰਾਮ), 90 ਗ੍ਰਾਮ ਫਾਸਫੋਰਸ ਤੱਤ ਅਤੇ 210 ਗ੍ਰਾਮ ਪੋਟਾਸ਼ੀਅਮ ਤੱਤ ਵਾਲੀ ਖਾਦ ਪ੍ਰਤੀ ਬੂਟਾ ਜਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੰਡੀ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਆਮ ਖਾਦਾਂ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫਰਵਰੀ-ਮਾਰਚ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਲਗਾਈ ਗਈ ਕੇਲੇ ਦੀ ਫਸਲ ਅਤੇ ਮੂਢੀ ਫਸਲ ਲਈ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ।

ਕੇਲੇ ਲਈ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਂ

ਮਹੀਨਾ	ਖਾਦਾਂ (ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਬੂਟਾ)		
	ਯੂਰੀਆ	ਡੀ.ਏ.ਪੀ.	ਮਿਊਰਿਟ ਆਫ ਪੋਟਾਸ਼
ਫਰਵਰੀ-ਮਾਰਚ*	--	190	--
ਮਈ	60	--	60
ਜੂਨ	60	--	60
ਜੁਲਾਈ	80	--	70
ਅਗਸਤ	80	--	80
ਸਤੰਬਰ	80	--	80

* ਬੂਟੇ ਲਗਾਉਣ ਸਮੇਂ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਜਾਂ

ਕੇਲੇ ਲਈ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਂ

ਮਹੀਨਾ	ਖਾਦਾਂ (ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਬੂਟਾ)		
	ਯੂਰੀਆ	ਐਨ.ਪੀ.ਕੇ. 12:32:16	ਮਿਊਰਿਟ ਆਫ ਪੋਟਾਸ਼
ਫਰਵਰੀ-ਮਾਰਚ*	--	280	--
ਮਈ	60	--	--
ਜੂਨ	60	--	40
ਜੁਲਾਈ	80	--	60
ਅਗਸਤ	80	--	80
ਸਤੰਬਰ	80	--	80

* ਬੂਟੇ ਲਗਾਉਣ ਸਮੇਂ ਟੋਏ ਵਿੱਚ

ਸਿੰਚਾਈ : ਕੇਲੇ ਦਾ ਬੂਟਾ ਬਹੁਤ ਸਿੱਲ੍ਹਾ ਪਸੰਦ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਮੀ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀਆਂ ਫਲੀਆਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਹਰਾਪਣ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਮੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਪੱਤੇ ਡਿੱਗਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤਣਾ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਉਪਰੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੋੜ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਵੀ ਬੂਟਾ ਜੜ੍ਹਾਂ ਹੀ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੇਲੇ ਦੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ :

ਕੇਲੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਸਿੰਚਾਈਆਂ

ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਦਾ ਸਮਾਂ	ਸਿੰਚਾਈਆਂ
ਬੂਟੇ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਾਰਚ-ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ	ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਵਕਫੇ ਨਾਲ।
ਮਈ-ਜੂਨ ਦੇ ਮਹੀਨੇ	4-6 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਕਫੇ ਨਾਲ।
ਜੁਲਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਦੌਰਾਨ	7-10 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਕਫੇ ਤੇ ਖੇਤ ਦੀ ਨਮੀ ਦੇਖ ਕੇ ਜਰੂਰਤ ਅਨੁਸਾਰ।
ਅਕਤੂਬਰ-ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਮਹੀਨੇ	10-15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਕਫੇ ਤੇ ਕੋਰਾ ਪੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ

ਪੋਗਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ : ਕੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੜ੍ਹ ਕੋਲੋਂ ਪੋਗਿਆਂ ਦਾ ਉਗਣਾ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪੁੰਗਰਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਕੱਢਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਤੰਬਰ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਜਦੋਂ 70-80 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਗੁੱਛੇ ਨਿੱਕਲ ਆਉਣ ਤਾਂ ਇੱਕ ਪੋਗਾ ਪ੍ਰਤੀ ਬੂਟਾ ਵਧਣ ਦਿਉ। ਤਿੱਖੇ, ਨੋਕੀਲੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਪੋਗਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਹਿਲੇ ਨਿੱਕਲੇ ਗੁੱਛੇ ਦੇ ਉਲਟ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਹੋਵੇ, ਚੁਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਬੂਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੋਗੇ ਚੁਣਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਬੂਟਿਆਂ ਵਿਚਲੀ ਦੂਰੀ ਬਰਾਬਰ ਰਹੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਗਲੀ ਫਸਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਾਰੀ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਲੁੰਗਰ ਦੀ ਕਾਂਟ-ਛਾਂਟ : ਜਦੋਂ ਲੁੰਗਰ ਪੂਰਾ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਲੁੰਗਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਪਤਰੇ ਵਿੱਚ ਢੱਕੇ ਹੋਏ ਨਰ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਗੁੱਛੇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਡੰਡੀ ਤੋਂ ਕੱਟ ਦਿਉ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਲੁੰਗਰ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੱਥ ਹੋਣ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਵਾਲੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਫਲੀਆਂ ਵਾਲੇ ਗੁੱਛਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦਿਉ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਫਲੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁੱਛੇ ਦਾ ਭਾਰ ਵੱਧਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜਿਹੜੇ ਸੁੱਕੇ ਪੱਤੇ ਫਲ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਕੱਟਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬੂਟਿਆਂ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ : ਕੇਲੇ ਦੇ ਬੂਟੇ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਇਸ ਲਈ 3-4 ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ (ਜੁਲਾਈ ਮਹੀਨੇ)

ਬੂਟੇ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ 10-12 ਇੰਚ ਤੱਕ ਮਿੱਟੀ ਚੜ੍ਹਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੇਜ਼ ਹਨੇਰੀਆਂ ਕਾਰਨ ਬੂਟੇ ਦੇ ਡਿੱਗਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਗੁੱਛੇ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦੇਣਾ : ਗੁੱਛੇ ਦਾ ਭਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੂਟੇ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੂਟਾ ਡਿੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਨਾਲ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਗੁਣਵਤਾ ਤੇ ਅਸਰ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਬੂਟਾ ਝੁਕਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਡੰਡਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸਹਾਰਾ ਦਿਉ ।

ਸਰਦੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉ : ਕੋਲਾ ਕੋਰੇ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰ ਸਕਦਾ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲੂੰਗਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਡੰਡੀ ਨੂੰ ਕੋਲੇ ਦੇ ਸੁੱਕੇ ਪੱਤਿਆਂ ਜਾਂ ਪੋਲੀਥੀਨ ਟਿਊਬ ਨਾਲ ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢਕੋ ਤਾਂ ਕਿ ਪੋਲੀਥੀਨ ਟਿਊਬ ਦਾ ਹੇਠਲਾ ਸਿਰਾ ਗੁੱਛੇ ਤੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਚਾਰ ਇੰਚ ਵੱਧ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਲਟਕਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਪੋਲੀਥੀਨ ਟਿਊਬ ਦਾ ਉਪਰਲਾ ਹਿੱਸਾ ਗੁੱਛੇ ਵਾਲੀ ਡੰਡੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਫੁਲ ਕੋਰੇ ਨਾਲ ਦਾਗੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਪੋਲੀਥੀਨ ਟਿਊਬ ਉਤਾਰ ਦਿਉ ਅਤੇ ਸਰਦੀ ਕਾਰਨ ਸੁੱਕੇ ਹੋਏ ਪੱਤੇ ਕੱਟ ਦਿਉ ਤਾਂ ਕਿ ਮਾਰਚ-ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੱਕ ਗੁੱਛੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰ ਸਕਣ। ਜਿਹੜੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦਾ ਫੁਲ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿੱਕਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਗੋਭ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੋਕੇ ਹਾਲਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਫਰਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕੱਟ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਗਲੇ ਬੱਚੇ/ਪੋਗੇ ਦਾ ਵਧਾ ਹੋ ਸਕੇ ।

ਜੇਕਰ ਕੋਲੇ ਨੂੰ ਸਤੰਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ 15 ਨਵੰਬਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਾਲੀ ਜਾਂ ਸਰਕੰਡੇ ਦੀਆਂ ਕੁੱਲੀਆਂ ਨਾਲ ਢੱਕ ਦਿਉ ਤੇ ਫਿਰ ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਤਾਰ ਦਿਉ ।

ਤੁੜਾਈ : ਕੋਲੇ ਦੇ ਲੂੰਗਰ ਸਤੰਬਰ-ਅਕਤੂਬਰ ਵਿੱਚ ਨਿੱਕਲਦੇ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਇਹ ਕੋਲੇ ਭਰ ਜਾਣ ਅਤੇ ਫੁਲ ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਗੋਲ ਦਿਖਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰੋਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਵੱਟਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਲੂੰਗਰ ਤੋੜਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਤੁੜਾਈ ਸਮੇਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਲੂੰਗਰ ਦੀ ਡੰਡੀ ਤੋਂ ਨਿੱਕਲਣ ਵਾਲਾ ਰਸ ਫੁਲਾਂ ਉੱਪਰ ਨਾ ਪਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਫੁਲ ਦਾਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲੂੰਗਰ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਡੰਡੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਖੇਤ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇ ਜਦੋਂ ਰਸ ਨਿੱਕਲਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਜੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਨਮੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲੂੰਗਰ ਕੱਟ ਕੇ ਥੱਲੇ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਾਲੀ ਵਿਛਾ ਲਉ ਤਾਂ ਜੋ ਫੁਲ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਨਾ ਲੱਗੇ ਜੋ ਕਿ ਪਕਾਈ ਵੇਲੇ ਕਾਲੇ ਧੱਬੇ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਫੁਲਾਂ ਨੂੰ ਇੱਧਰ-ਉੱਧਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਰਗੜਾਂ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰਗੜਾਂ ਪਕਾਈ ਵੇਲੇ ਕਾਲੇ ਧੱਬੇ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰਾ, ਵਧੀਆ, ਬੇਦਾਗੀ ਫੁਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁੜਾਈ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਫੁਲ ਦੀ ਪਕਾਈ ਤੇ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ : ਤੁੜਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਗੜ ਲੱਗੀਆਂ ਜਾਂ ਦਾਗੀ ਫੁਲੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁੱਛਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਟ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਉ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਸਿਹਤਮੰਦ ਫੁਲੀਆਂ ਵਾਲੇ ਗੁੱਛਿਆਂ ਤੋਂ ਜਾਲਾ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਆਦਿ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਲਉ । ਕੋਲੇ ਨੂੰ ਐਥੀਲੀਨ ਗੈਸ ਜਾਂ ਈਥਾਫੇਨ ਨਾਲ ਪਕਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਸਾਇਣਾਂ ਨਾਲ ਕੋਲੇ ਨੂੰ ਰਾਇਪਨਿੰਗ ਚੈਂਬਰ ਵਿੱਚ ਪਕਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਮ ਹਾਲਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੀਆ ਫੁਲ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਇਥੀਲੀਨ ਗੈਸ : ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਤੋੜੇ ਗਏ ਕੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਐਥੀਲੀਨ ਗੈਸ (100 ਪੀ ਪੀ ਐਮ) ਨਾਲ ਰਾਇਪਨਿੰਗ ਚੈਂਬਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ 16-18 ਡਿਗਰੀ ਸੈਂਟੀਗ੍ਰੇਡ ਅਤੇ ਨਮੀ 90-95 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੋਵੇ, ਵਿੱਚ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਤੱਕ ਪਕਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਕੋਲੇ 4 ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਕ ਕੇ ਪੀਲਾ ਰੰਗ ਦੇਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 16-18 ਡਿਗਰੀ ਸੈਂਟੀਗ੍ਰੇਡ ਤਾਪਮਾਨ ਵਿੱਚ 4 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਅਤੇ 30-32 ਡਿਗਰੀ ਸੈਂਟੀਗ੍ਰੇਡ ਤਾਪਮਾਨ ਤੇ 2 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਮੰਡੀਕਰਨ ਲਈ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਇਥੀਫੇਨ : ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਤੋੜੇ ਗਏ ਕੋਲਿਆਂ ਨੂੰ 500 ਪੀ ਪੀ ਐਮ (1.25 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਇੱਕ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ) ਈਥਾਫੇਨ ਦੇ ਘੋਲ ਵਿੱਚ 2-3 ਮਿੰਟ ਤੱਕ ਡੁਬੋ ਕੇ 4 ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਕਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਖੇ ਹੇਠ ਸੁਕਾ ਕੇ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੇ ਕਰੇਟਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਰਾਇਪਨਿੰਗ ਚੈਂਬਰ ਜਾਂ ਪਕਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ 16-18 ਡਿਗਰੀ ਸੈਂਟੀਗ੍ਰੇਡ ਤਾਪਮਾਨ ਅਤੇ 90-95 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨਮੀ ਤੇ ਰੱਖ ਦਿਉ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਕੋਲੇ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਕ ਕੇ ਮੰਡੀਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲਿਆਂ ਨੂੰ 16-18 ਡਿਗਰੀ ਸੈਂਟੀਗ੍ਰੇਡ ਤਾਪਮਾਨ ਤੇ 4 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਅਤੇ 30-32 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਤਾਪਮਾਨ ਤੇ 2 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਪੌਦ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਕੀੜੇ

1. **ਤੰਬਾਕੂ ਦੀ ਸੁੰਡੀ :** ਇਹ ਕੀੜਾ ਜੁਲਾਈ-ਅਗਸਤ ਦੌਰਾਨ ਸਰਗਰਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਸੁੰਡੀਆਂ ਝੁੰਡ ਵਿੱਚ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਉੱਪਰਲੇ ਅਤੇ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸਿਉਂ ਖਾ

ਕੇ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੂਰੀ ਪਲੀ ਹੋਈ ਸੁੰਡੀ ਬੂਟੇ ਦੀ ਗੋਭ ਨੂੰ ਖਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੂਟੇ ਦਾ ਵਾਧਾ ਰੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰੋਕਥਾਮ

1. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੱਤਿਆਂ ਤੇ ਕੀੜੇ ਝੁੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ, ਉਹ ਪੱਤੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿਉ।
2. ਕੀੜੇ ਦਾ ਹਮਲਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਤੇ 1000 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਕੁਇਨਲਫਾਸ (ਏਕਾਲਕਸ 25 ਈ ਸੀ) ਨੂੰ 500 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਇੱਕ ਛਿੜਕਾਅ ਹੋਰ ਕਰੋ।

ਬਿਮਾਰੀਆਂ

1. ਤਣੇ ਗਲਣ ਦਾ ਰੋਗ : ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਤਣਾ ਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਅੰਦਰੂਨੀ ਹਿੱਸਾ ਨਰਮ, ਗੂੜ੍ਹਾ ਭੂਰਾ ਜਾਂ ਕਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨੇੜਿਉਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰੋਕਥਾਮ

1. ਰੋਗ ਰਹਿਤ ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।
2. ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਦਾ ਸੁਚੱਜਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੋ।
3. ਤਣੇ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੇਠਲੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ (Rhizome) ਨੂੰ ਸੱਟ ਵੱਜਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉ।
2. ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਝੁਲਸ ਰੋਗ : ਗੂੜ੍ਹੇ ਭੂਰੇ ਤੋਂ ਕਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਦੱਬੇ ਹੋਏ ਖੱਬੇ ਪੱਤਿਆਂ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਤੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਫਲ ਤੇ ਫੈਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਰੋਕਥਾਮ

ਬਾਵਿਸਟਨ 0.1 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਕਫੇ ਤੇ ਜੁਲਾਈ-ਸਤੰਬਰ ਤੱਕ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ।

13. ਚੀਕੂ

ਚੀਕੂ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਫਲ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੀਮ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਾਲ ਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਚੀਕੂ ਦੇ ਰੁੱਖ ਸਦਾਬਹਾਰ, ਖਿਲਰਵੇਂ ਅਤੇ ਲੰਬੀ ਉਮਰ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਗੁੱਦਾ ਨਰਮ ਅਤੇ ਮਿਠਾਸ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਰਬੋਹਾਈਡਰੇਟ, ਚਰਬੀ, ਰੇਸ਼ੇ, ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤ, ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ, ਫਾਸਫੋਰਸ ਅਤੇ ਲੋਹੇ ਦਾ ਚੰਗਾ ਸਰੋਤ ਹੈ।

ਪੌਣ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ

ਚੀਕੂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੀਮ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਪੌਣ ਪਾਣੀ ਇਸ ਦੇ ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਝਾੜ ਵਾਸਤੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਗਰਮਤਰ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਫਲ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਲੱਗਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਰਧ ਗਰਮਤਰ ਪੌਣ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਹੀ ਭਰਪੂਰ ਫਸਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਫਲ ਗਰਮ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਮੀ ਵਾਲੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੀਕੂ ਇੱਕ ਸਖਤ ਜਾਨ ਫਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਉੱਪਰ ਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜ਼ਮੀਨ ਹੇਠਲੀ ਤਹਿ ਸਖਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਉੱਨਤ ਕਿਸਮਾਂ

ਕਾਲੀਪੱਤੀ (2011) : ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਝਾੜ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸਮ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਟਹਿਣੀਆਂ ਖਿਲਰਵੀਆਂ ਅਤੇ ਪੱਤੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੇ, ਚੌੜੇ ਅਤੇ ਮੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਫਲ ਲੰਬੂਤਰੇ, ਅੰਡਾਕਾਰ ਸ਼ਕਲ ਦੇ, ਨਰਮ ਗੁੱਦੇ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਮਿੱਠੇ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਉੱਪਰ ਫਲ ਇਕੱਲੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਲ ਵਿੱਚ 1 ਤੋਂ 4 ਬੀਜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬੂਟੇ ਦਾ ਔਸਤ ਝਾੜ 166 ਕਿਲੋ ਹੈ।

ਕ੍ਰਿਕਟਬਾਲ (2011) : ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰੁੱਖ ਘੱਟ ਸੰਘਣੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਵਲੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਫਲ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਅਤੇ ਗੋਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਫਲਾਂ ਦਾ ਗੁੱਦਾ ਦਾਣੇਦਾਰ, ਮਿਠਾਸ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ, ਉੱਤਮ ਸੁਆਦ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਬੂ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕਲੀ ਕ੍ਰਿਕਟਬਾਲ ਕਿਸਮ ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ ਝਾੜ ਘੱਟ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਕਾਲੀਪੱਤੀ ਦੇ ਬੂਟੇ ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਝਾੜ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੂਟੇ ਦਾ ਔਸਤ ਝਾੜ 157 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।